

ll. *at* era sobretot 'però' i així mateix significà 'de nou' (en *at-avus*); gal *ate-*, brit. ant. *ate*, irl. ant. *aith* 'de nou', d'on l'irl. mj. *athach* 'algun temps'; gòt. *aththan* 'però'; lit. *at-, ata-, ati-* 'de nou, re-', pruss. ant. *at-* id.; persa ant. *atīy-* 'molt, d'allò més', etc. ⁵ (Pok., IEW, 70); d'altra banda gal *etic* 'i també' (Thurneysen, ZCPb. xvi, 287; Pok., IEW, 344.27, 609.24), tocarí *atac* 'des d'ací'. En fi, suposant un llenguatge amb *ŋ > a*: scr. *atha* 'llavors, igualment', tocarí *entw* 'per tant', isl. mod. *ennðá* 'encara' (IEW, 10 50, i el meu citat estudi d'*ainda*, p. 132). Al costat de l'irl. mj. *athach*, gal *etic*, gr. *ἀτὰρ*, etc., ¿fóra tan audaç de suposar l'existència d'un *ATESSO, de terminació i sentit poc diferents, en una llengua indoeuropea intermèdia entre aquestes?

Tot allò és veritat, ens deixa encara lluny de la base *ATESSO, que cerquem. I així i tot la idea d'un origen pre-romà amb variants en la base indoeuropea, se'm presenta tenaçment, tenint en compte l'it. antiq. *testeso*, amb variant no tan antiquada *testè*, i significat 'suara', o sigui perfectament sinònim del nostre *adés*. En Boccaccio «pur *testeso* mi diceva Nello», «Quando tu mi tiravi *testeso* i capelli», en Dante «e quello che mi convien ritrar *testeso*», «perchè la faccia tua *testeso* un lampeggiar d'un riso dimostrommi», i ²⁵ fins a Bembo «*testeso* anticamente»; més tard la forma apocopada *testè* «io ho *testè* ricevute lettere da Messina», «voi vi partiste pur *testè* da me» i d'altres en Boccaccio i posteriors (veg. Alunno, *Fabbr. del Mondo*, §§ 294-295): sembla que *testè d-* (*m-, r-...*) ³⁰ sigui reducció fonètica d'un *testes' d-* apcope proclítica de *testeso d-* (cf. *inver' < inverso*). I essent sinònims *testeso* amb el nostre *adés* valencià, que suposa *ATESSO, ¿com es podrà tenir per versemblant que dos mots tan semblants, de sentit igual i tots dos d'origen ³⁵ desconegut, no tinguin res a veure? *Testeso* em sembla simplement una forma pre-romana reduplicada per èmfasi (A)TES-(A)TES, molt comparable al ll. PERPERAM, cèlt. *alalios* (i sorot. *alalikios*, *EntreDLle.* II, 147, 187), pruss. *anga-anga* 'sí' (IEW 37.40), gr. *ἀνάγκη* (ib. 45.9), gr. *ἀγυρή*, ll. CARGER, CUCURBITA, hisp. *corcova* (DCEC s. v.), scr. *píparti* 'fa travessar', rom. BUL-BULL- > cat. BOMBOLLA. En conclusió la hipòtesi d'una base pre-romana que hagi vingut a parar en ATESSU > *adés* i ATESSO > *testè(so)* és versemblant, però caldrà esperar que n'apareguin proves més pròximes i més concretes.

¹ No és gens corrent de trobar *adés* en la ploma d'escriptors de dialecte central. Un cas interessant per la data i per la personalitat és el de Milà i Fontanals: «Mes lo gegant ferèstech la destral pren: / la fa ballar per l'ayre, la baix' *adés*», *Pros Bernat*, v. 123. ¿Obeïa això a un intent de restauració d'un mot important del llenguatge medieval, en aquesta obra primerenca de la Renaixença, escrita per un literat tan savi com Milà? ¿O es tracta més aviat d'un desig de donar a la narració una mica de color local lingüístic, vist el caràcter ribagorçà que correspon a la història del comte Bernat de Ribagorça? Notem així mateix l'ús de *adés* en el sentit ⁶⁰

—només medieval, estrany, que jo sàpiga, al ribagorçà modern— de 'tot seguit', 'immediatament'.

² Justament per donar color local l'imita Narcís Oller, en la narració de l'estiu de Pirinenc de Pilar Prim («si ara, *adés* mateix, acaba de sortir d'aquí», p. 85). — ³ Prefereixo copiar la traducció que dóna Azkue en francès, perquè ha estat observat que sovint les equivalències castellanes que dóna de les definicions dels mots basco-francesos, quan aquests no són mots bascos comuns, no són de fiar: sembla que comet certs malentesos en el maneig del francès. Aquí, en efecte, la trad. castellana que dóna «tan pronto» no és bona equivalència de «aussitôt» i no deu tenir bon fonament. — ⁴ Altrament recordem que en l'ús romanès modern la major part de les funcions pròpies de la prep. romànica AD han estat assumides per *la*, mentre que *a* ha restat principalment com una eina gramatical una mica fossilitzada i de sentit bastant vague, sobretot com a exponent dels infinitius del verb: *a găsi*, *a luce*, etc. —

⁵ Nasal etimològica: DŪSUS > gr. *δαούς*, alb. *denti* 'espesseeixo'. — ⁶ Es digué *teso* en els Ss. xiv i següents, sempre mentre es distingiren la sonora -s- de la sorda -ss- (grafia que no es troba mai en aquest mot). La forma amb diftong és recent: no apareix fins a 1570, i es deu a una analogia tardana de les formes rizotòniques del present i mots afins: *tiendo*, *tiende*, *tienda*, *tiento*, etc. Mentre que es troba *teso* des de les *Sumas de H. Troyana* del S. xiv i el *Rimado de Palacio* fins a Nebrija, i autors del xvi; igualment port. *teso* amb -s- sonora. Veg. DCEC IV, 418b, 2-11, 420a, n. 2. Res a veure entre això i *adesso*. — ⁷ Es comprèn, doncs, que s'hagin buscat tantes altres explicacions (veg. REW₁, 164) però, com diu Prati, totes són encara pitjors; s'explica a causa de la -d- senzilla italiana que ell digui que encara AD IPSUM és menys inversemblant, però cal reconèixer que AD DENSUM en conjunt causa menys escrúpols. Segurament la pitjor de totes és l'última (*Mél. J. Melander*, 1943, 109-112) car suposar que aquest adverbí de temps vingués d'un adjectiu de direcció amb el significat de 'directe' fóra ja una extravagant pensada: però tal adjectiu, de més a més, no ha existit mai i es deu a un estrany malentès de G. Tilander, sempre mal etimòleg, que veient un hàpax *aders* —atribuït a A. de Maruelh— en el Rayn, al costat de *adès* entengué que era derivat de DIRIGERE (quan és un cas de la grafia oc. *ad-* amb el valor de *az-*, i es tracta d'un derivat de ERIGERE, oc. *erzer* 'aixecar, cast. *erguir*'): ¿què pot tenir a veure això amb *adesso*?

Adesar, adesa, V. desar Adesenar, V. deu Adesiara, V. adés Adestrament, adestrar, V. destre Adéu, adéu-siau, V. déu Adevinar, V. endevinar (DÉU)

ADHERIR, pres del ll. *adhaerere* 'estar enganxat', i aquest, de *haerere* id. □ 1.ª doc.: doc. de 1453.

«De açò volguéssim escriure e *adherir-se* ab lo voler